

Kiss Gergely felvétele

a faljavító

- Jó estét, Dzsordánó!
- Jó estét.
- Az most melyik?
- Melyik?
- Hát ott a kályha tetején. Amelyiket most nézed.
- Ja... az aranyos. Olyan vicces fajta. Néha kicsit szemtelen, de vicces. Szeretem.

Nézzük Dzsordánóval a kályha tetejét. A kályha tetejéről koszpamacsok lógnak alá, az a lenge, kályhateteji kosz, a világ legkönnyebb, legszubtilisabb koszfajtája, a legfinomabb hajszalak, szórszalak, pehelykönnyű szövetek, pihék, virágpor, spóra és penész, és hamutartóból kitésszentett cigarettahamu, hőcsizmakéreg és irhabunda-súrlódék, könyökhorsalék és sakkfiguratalpfilc keveréke, anyagtalan anyag, amely fűtés idején finoman lebeg a cserépkályha felett, mint egy otffelejtt árnyék.

Én ennyit látok a kályha tetején, amely kedvetlenül húzódik meg ilyenkor nyáridón a kocsma sarkában, mint egy megtúrt öreg, távoli rokon, aki már csak arra jó, hogy elszedjék a nyugdíját. Legfeljebb csak az izzadt hátát veti neki néha valaki, ha a hőség már elviselhetetlen. Dzsordánó viszont hirtelen a másik sarkára mutat.

- Na, az ott, az már veszélyesebb!
- Miért?
- Csúnyákat mond.
- Miféle csúnyákat?
- Mindenkiről a legcsúnyábbat... hallja a rút gondolatokat...
- Kémkedik?
- Nem... csak jó a füle.
- Rólam mit mond?
- Hogy meglópsz engem.

A tömör kijelentéstől maga Dzsordánó is meghökken, szégyenkezve süti le a szemét.

- Nem úgy értem... vagyis ő biztos nem úgy érti...
- Hozzak egy fröccsöt?
- Megköszönném.

Amíg a fröccsért sorban állok, végiggondolom, hogy is állok én Dzsordánóval.

Egyszer az út szélén botorkált foszladozó alsónadrágban, mezítláb. Hajnal volt, már nem tudom, hová mentem és miért. Faithlesst hallgattam, úgy rémlik. Az út szélén tánrtorgó meztelen emberről azt gondoltam, hogy csak egy szokásos látomás: csak amikor elhagytam, akkor láttam meg a visszapillantóban, hogy Dzsordánó az. Visszatolattam.

Szótlatlanul ült, vacogott. Letéptem a hátsó ülésről a huzatot, betakartam vele. Ettől egy kicsit jobban lett.

- Benn voltam a városban - mondta reszkető, erőtlen hangon. - Nőt kerestem. Mindegy, hogy milyen nőt, csak nő legyen... érted...

Bólintottam.

- Aztán valaki mondott egy címet... a külvárosban, lakótelepen. Sokáig nem találtam a házszámot... ittam is előtte, tudod, hogy van ez. Aztán megtaláltam a lakást... három nő volt benn, egy kicsi szőke és két hatalmas fekete. Meg se szólalhattam, nekem estek, megvertek, mindenem elszedték... „A tökéet rúgjad a rohadéknak! A tökéet!” Ezt kiabálták. De miért? Te érted ezt? ...az utcán ébredtem. És meg csak nem is basztam.

Elsírta magát. A háza előtt kitétem. Már felkelt a nap.

Egyébként, ha csak lehet, őt hívom festeni, ha egy részeg barát lehányja a falat, ha egy madár lefejezi a homlokzatot, ha a szekrény mögött kiüt a hőhídon a penész, ha a mennyezet megreped, ha a sarkokról leveri a vakolatot a puskával forgoló vadász, ha kiszabadul egy alligátor, és farkával összecsapkodikja a lábamat, ha álomban elharapom a ciánkapszulát, és összerúgom a falat, ha a gyerek véletlenül elejti a nitroglicerint, és leperreg a kissozóban a vakolat, mindig Dzsordánó az első, akit megkeresek, és Dzsordánó mindig meg is jelenik a kis létrájával és vödreivel, glettet és festéket kever, s a hibákat kijavítja. Szerény összeget kér, melyet aztán mindig megfejelek. Egyszer észrevettem egy rozsdásodó lavórt, amelyben régebben a bölényeknek hordtam a korpát, megkérdezte, elviheti-e. Természetesen igent mondtam. Ha a kocsmában összefutottunk, soha nem mulasztottam el, hogy meghívjam valamire. A boltban rendszeresen kisegíttem, ha a pénztárnál tanácstalanul kotorászta a zsebeit. És Dzsordánóra én is mindig számíthattam. Mindig, vagyis majdnem mindig.

Mert ilyen időszakokban, mint ez a mostani is, Dzsordánótól ugyan hiába kérne az ember bármit is. Dzsordánó ilyenkor repül. Már hajnalban az utcán áll, borostásan, rongyosan, és beszélget valamelyikkel. Néha látszik, hogy kedélyesen társalognak,

Dzsordánó megbocsájtóan mosolyog, vagy épp fel-felkacag. Máskor vita tör ki, ilyenkor hadonászik, kiabál.

Visszaértem a fröccsel.

– Csss... ... látod?

Meresztem a szemem a kályha teteje felé.

– Látod? – kérdi elérékenyülve. – Táncol!

Ilyenkor este rövid láncra kötöm a bölényeket, az aligátorokat ketrecükbe zárom, nehogy leverjék nekem a falat, mert aztán hetekig nem lesz, aki kijavítsa.

Péterfy Gergely

„Volt egy víz alatti palotám”

Beszélgetés Péterfy Gergellyel

– *Mi jut eszedbe, ha azt mondom: ráérő idő?*

– Egy frivol dolog jut erről az eszembe. Mégpedig az, hogy az összes időm ráérő idő. Nem tudok elkülöníteni olyan időt, ami ne ráérő idő volna. Időélményből nekem az első az volt, amikor megtapasztalhattam, hogy az idő nem egynemű. Ellentétben azzal, amikor a szüleim elmagyarázták, hogy a hétfő után kedd jön és kedd után meg szerda következik. Ez először nagy élmény volt, hogy hát *hú, én ezt tudom*, ha ma szerda van, akkor tegnap kedd volt. Egy mechanikus időműködés volt az ember elé göngyölítve, amit majd elsajátít, ha felnőtt lesz, és akkor megérti az idő természetét. Az idő mindig egy megtanulandó valami volt a gyermekkorban: *most hány óra van?; öt perc múlva odaérünk?; elmúlt már?; odaértünk már?; még mennyi idő?* stb. Ezt az elsajátítási vágyat most a gyerekeimnél is tapasztalom. Nagyon szeretnék megérteni, hogy amikor azt mondom, *holnapután*, akkor az mikor lesz, *hányat is kell aludni?* Ez a kérdés azt tükrözi, hogy az idő értelmezéséhez valami felfoghatóra, még inkább: megfoghatóra van szükség. Végső soron valami tárgyra, egy névre, dologra, amely az időtől teljesen függetlenül létezik. És az a felfogható belőle, amikor nem veszel részt az időben. Tehát ami nem telik el rajtad: az alvással töltött éjszaka. Ahogy a gyerekeimet elnézem, nekik egy nap nem más, mint a végtelen idő. Abba ők valahogy belesöpöppennek, amikor felébrednek. Ha megkérdezem tőlük, hogy mit álmotdatok, nem válaszolnak. Most három és fél éves a kislányom, ő egyáltalán nem válaszol, a nagyfiam pedig nagyon ritkán mondja el, hogy egyáltalán álmotdott-e valamit. Nincs egy rendszeres álmotasztalatuk, mint a felnőtteknek. A barátaimmal állandó téma, hogy mit álmotdtunk, és ez egy fontos diskurzus. De ez az elsajátítandó idő, amit birtokba kell venni, és ami valahogy a felnőttéssel esik egybe, ezt mire megtanultam, addigra már nem jelentett élményt, és mire birtokolhatnám, a képességei elhagytak: képtelen vagyok bármilyen dátumot és terminust megjegyezni, ezek az időidegen tárgyak teljesen leszakadtak rólam. Karórát sem hordtam soha, nem süllyedhetek olyan mélyre, hogy rákényszerüljek.

A legfurcsább időtapasztalatom, ami nagyon ősi, és amiből remélem, hogy nem jövök ki, az az, hogy volt egy nagyon fontos fantáziám kiskoromban, amiben nagyon sok időt töltöttem. Ez úgy nézett ki, hogy volt egy víz alatti palotám. Egy tenger alatti palota, ahova le kellett menni. Azt is nagyon élveztem, ahogy megyek-megyek, egyre csak megyek le a víz alá. A tengerfenéken ott volt egy

másik világ, amiben egy – ma azt mondanám, hogy bizantinikusan túldíszített – palota állt. Minden, ami ornamentikaként jelentkezett nekem, az mind valami olyasmi volt, amire a családban azt mondták, hogy szép. Például a családi ékszerek, amiket időnként, ünnepi alkalmakkor elővettek és meg lehetett nézni. Vagy a gombok, a családban leszakadt gombok, amik száz évre visszamenőleg egy dobozba gyűltek. Ebből aztán lett egy komoly diakronikus gombkollekció. Volt érem- és pénzgyűjtemény is, habár nem volt senki igazán gyűjtő ebből a szempontból. Rendszeresítve volt egy doboz, amibe, ha kezükbe akadt egy-egy régi pénz vagy érme, azt beledobták. Akkoriban a Buda-vár tövében, a Tabánban laktunk. Oda vittek sétálni, így maradhatott meg bennem a tabáni templom díszítettsége is, meg a palota, az Ybl-bazár, ahol akkoriban apám szobrászműterme volt. Tehát mindazt, amit szépnek mondtak, én azt levittem oda, abba a víz alatti világomba. Persze egy örületes eklektikában egyesültek ezek az ornamentelek. Gombokból, pénzekből, faragványokból, ékszerekből lett ez az egész összerakva. Én ott valami uralkodó voltam, és jöttem-mentem a tök üres, óriási palotában. Két-három éves voltam ekkor, és ha a szüleim letettek valahol, akkor én órákig csak ültem és ezen fantáziáltam.

Ezzel függ össze az első furcsa élményem az idővel. Ezek a fantáziában eltöltött idők egészen más természetűek voltak, mint a játékban, a kinti életben való jövés-menésben eltöltött idők. Mert, ha ezt egy víz metaforával lehetne megfogni, akkor az előbbi egy tömör, nyugodt vízfelület, az utóbbi pedig egy zaklatott, patakszerű víz, aminek nem tudsz belemenni a mélyébe, mert állandóan zúdul, zubog. Megfoghatatlan. Egy patakot önmagában nem tudsz megtapasztalni, mert az kövek és különféle köveken átbukó nyugtalan vízfelületeknek a koktélya. Ebben a víz alatti palotában nem volt nekem népem, nem volt ez egy feudális helyzet. Nem volt birodalmam. Teljesen egyedül voltam benne. Ez volt a legjobb. Ez meglehetősen történetiszegény fantázia, mert eseményekben ott nem nagyon vettem részt. Csak ott voltam és élveztem azt a szépséget. Ez nagyon sok időt vett el minden napomból. Általános csodálkozás vett körül ez ügyben, hogy hát ezzel a gyerekekkel valami nincs rendben. De voltak, akik ezt támogatták, mert a családomra jellemző volt egy efféle fantáziálgatási kultusz, mint a művészcsaládokban általában. Egy ilyen támogatott fantáziából rendszerint pedig nem lehet ép ésszel kijönni.

Tehát volt ez a belül töltött idő és volt a kívül töltött idő. A kívül töltött időben az alapélményem az unalom volt. Úgy emlékszem, hogy a hetvenes években én félelmetes mennyiségűt unatkoztam. Az óvoda és az iskola utáni délutánok, és maga az iskola, ahol mindig álmozással küzdöttem, a nyaralóban töltött vasárnapok, ahol nem tudsz mit kezdeni magaddal, mind-mind az unalomhoz kötődtek. Poros, szürke utcák, suksükölő konyhás nénik, hosszú, reménytelen buszozások a Dunakanyarba Kádár János Magyarországon. Erre csak az nyújtott megoldást, hogy amikor kamaszodni kezdtem, ez az egész külső idő magától kapott egy olyan üzemanyagot, amitől fel tudott gyorsulni. Innentől már el tudtam tölteni a külső időmet olyasmikkal, amikhez már nem kötődött az unalom. Tíz, tizenegy éves korom óta már nem is unatkoztam soha.

– *És mi lett a víz alatti palotáddal, megszűnt?*

– Nem szűnt meg, mert jött az olvasás, ami megint ugyanaz a révület. Később ezek a belső utazások egy jó időre elgyérültek, és aztán csak a kamaszkorom végétől kezdtek újra felerősödni. Most pedig már annyira csak ez a belső idő van, hogy a memóriám tulajdonképpen már nem is tárol külső időben eltöltött dolgokat. Nagyon nehezen tudok visszaemlékezni az előző napra. Sőt, szinte kórosan nem tudok már visszaemlékezni a világban eltöltött időmre. Csak arra tudok visszaemlékezni, hogy tegnap min gondolkodtam, vagy tegnap milyen fantáziában, plusz gondolkodásban vettem részt. Ennek a memóriaszála vagy a neuronjai nem annyira belül vannak, hanem inkább a papíron, hogyha éppen írok, a vonalakban. Azáltal tudok visszamenni és felvenni egy folyamatosságot az időben. Vagy hát magában az emlékezetben is, egy másik tárhelyen. De nekem már tényleg aggasztó és bosszantó, hogy szinte hetente előfordul, hogy rácsodálkozom az autómra, a házamra, a gyerekeimre. Te úristen, én itt lakom, ezek az én gyerekeim? Annyira új tud lenni minden, mintha abszolút nem is ismerném, mintha soha nem is lett volna közöm hozzá. És hát elég veszélyesen tágul ez az olló, aminek az egyik szára a belül, a másik szára pedig a kívül töltött idő. Az írás mindig a belső időből jön, a külső idő kudarcából, és minden diadala ellenére a belső idő kudarcából is.

Volt ennek egy viszonylag reflektálatlanabb időszaka. Azóta lett reflektáltabb, és ezáltal súlyosabb is, amióta volt egy nagyon érdekes élményem, amikor az életem egy nehéz szakaszában pszichiáterhez fordultam, aki imaginációs technikát használt. Én nem foglalkoztam és nem is foglalkozom ezoterikával, sajnos pszichológiával sem, és jungiánus sem vagyok. Semmi ilyen rendszeres vagy rendszertelen tudományt nem művelek, mert a tudományok többnyire hétfőkből és keddekből állnak, amelyekhez nekem nem sok közöm maradt. De kiderült, hogy az, ami körülbelül harminc évig csak sejtésszinten volt, hogy ez a fantáziavilág és az az idő, ami ott van, az a valóságos idő nekem. És ez egyre, azt is mondhatom, hogy napról napra tudatosabb, ha szabad ilyen paradoxonnal élni.

– *Mi a tudatosság benned, a belső idő mint valóságos idő tényét tekintve, a felvállalás, a használat, a megélés?*

– Azáltal, hogy megerősített egy számomra hiteles ember abban, hogy ez az idő és ez a világ olyan, amivel valóban tudok bánni, már felvállalom, használom és megélem. Az első könyveimet még abból a világból hoztam, mondjuk így: a palotából. Akkoriban még szétválasztottam, hogy igen, van az írás ideje, amikor ebben vagyok – ami nagyon jó, meg nagyon izgalmas, meg tényleg vár az ember ezekre a pillanatokra, hogy most bele tud menni vagy nem tud belemenni, és ezt egy ihletettebb helyzetnek gondolta el –, szemben a nem ihletettebb, hétköznapi helyzettel. Na most az, hogy egy „ihletettebb állapotban” vagyok, az már nem függ össze direkt módon az írással. Az van, hogy a napjaim szinte csak ebben a ráérő időben telnek. Vezetés közben veszem ezt észre, hogy levezettem harminc-negyven kilométert anélkül, hogy észrevettem volna, hogy vezetek. Azt tudom, hogy hol járok, mert megyek A pontból B pontba, csak egyszerűen észreveszem, hogy úristen, én közben végig vezettem. És hogyhogy? Mert nem emlékszem semmire, hogy hol és hogyan vettem be egy kanyart. Nem tudom visszakövetni az időt. Miközben mögöttem gyerekek, feleség, akiket biztonságban szállítok

A pontból B pontba. Látok, cselekszem, megállok a pirosnál, elsőbbséget adok, fékezek, és mindaz megvan, ami a vezetéshez kell.

– *Olyan, mintha két párhuzamos időt használnál fel egy időben, ami már önmagában paradoxon. Hiszen ez az időnek olyan halmazait feltételezi, amiből hiányzik valamennyi idő.*

– Ez az, amit aztán végképp nem tudok megmagyarázni. Azt nem tudom, hogy ezek mennyire párhuzamosak, vagy hogy is vannak. Azt tudom, hogy vissza kell jönni a rendes időbe. Tulajdonképpen váltogatom a két időt. Egy kicsit kétségbe vagyok esve ez ügyben, hogy nagyon azt érzem, hogy kapaszkodni kell a rendes hétköznapi dolgokba.

A belső időben például nem lehet járni alkoholos fejjel. Nem természete az efféle tudati befolyásoltság. Olyan, mint amikor félálomban vagy, és eszedbe jutott valami gondolat vagy szó, vagy egy eseményt láttál, és valamiért visszajössz a félálomból az éberségbe és megpróbálsz összerakni, és valami elképesztő zagyvaság jön ki. Holott ott még teljesen értetted, kristálytisza volt, tökéletes logika működött a dologban. Van egy ilyenfajta természete, hogy nagyon nehezen tudod összerakni egy józan logikával, hogy mi volt abban a jó vagy mi volt abban az érdekes. Másrészt egy nagyon egyenletes idő valahogy az a másik.

– *Ennek az időnek szinte már közege van?*

– Igen, mások benne a zajok, máshogy közlekedem benne. Ebben a fantáziafizikai valómban is nagyon nagy távolságokat teszek meg, és tényleg ezeket meg is teszem. Érzékelem azt, hogy elmentem 100 kilométert és visszajöttem egy másik fantáziabeli helyszínről. Sokkal olvadékonyabb, a hétköznapi logikai határait teljesen felrúgó idő ez. Ennek az a Hans Castorp-os oldala, hogy az az idő, amikor azt nézed, hogy mennyi a hét perc, tehát a külső idővel mért percek, itt valójában iszonyatosan hosszú idők. Erre mondom azt, hogy nekem igazából csak ráérő időm van.

Tíz évvel ezelőtt, amióta egy vidéki város egyetemén tanítok, csodálkoztam rá először egy nagyon érdekes dologra. Oda ugye el kell menni, el kell látni az oktatási feladatot, osztályzatokat adni, vizsgáztatni, egyszóval működni kell. Aztán abból a városból visszajövök, és abban a pillanatban, ahogy leszálok a vonatról Pesten, egyszerűen nem tudom a napomat, hogy mit is csináltam amott. Ez olyanokból is kiderül, hogy ha Pesten véletlenül összetalálkozom olyan emberekkel, akiket én ott tanítok, ismerek és tudom a nevüket, nem ismerem meg őket és nem tudom a nevüket, és fogalmam sincs, hogy kik azok. A nem kontinuus idő, már ami a világban eltöltött idő, ilyen ravaszul széthasadozik. Természetesen, ha visszamegyek, megint mindenre és mindenkire emlékszem. Szerintem ez azért van, mert vélhetően itt kapcsolok egyet. Ott meg tudom csinálni ezeket a dolgokat, de valami egészen külön rekeszbe tolom le vagy külön helyen tartom őket. Ennek nem tudom sem a neurológiai, sem semmifajta hátterét. Ez volt az első nagyon kézzelfogható tapasztalat arról, hogy egy másik térben – szinte egy másik szerepben – eltöltött idő hogyan jelenik meg a memóriában. Sehogy.

– *Ezek szerint van egy Péterfy Gergely, aki a víz alatti palotában és annak idejében létezik, van egy, aki az egyetemen tanít, van egy, aki a családjával él stb. Miközben van egy másik is, aki meg mindenhol ott van. Ő vajon ki lehet?*

– Ez elég aggasztó. Ezt én sem tudom. Az utóbbi írásaimban elég sokat vacakoltam ezzel az egész *én*-problémával. Hány darabból is áll, végtelenül osztható-e, miközben nincs is meg. Van a családapai *én*, van a kartársi *én*, a munkatársi, a rádiós, az írói *én*, miközben az az *én* nincs, aki osztódik. És ő vajon milyen időben létezhet? Ez egy fogas kérdés, amin folyamatosan töprengek. De azért van egy nagyon erőteljes *én*-tapasztalatom. Ezt csak úgy tudom magyarázni, hogy amikor a belső időmben vagyok, az egy teljesen kerek történet, de amikor ebből kilépek, ott kezdődnek ezek az osztódások. Amikor ki kell lépnem és ezeket az *éneket* kell működtetnem, akkor valóban túl sokféle arcom van, akikhez és amelyekhez külön-külön színpadi idők rendelődnek. Akik nagyon közről ismernek olykor a szememre is vetik, hogy volna egy kaméleon természetem, amit én is érzékelek, és nem tudom, hogy ez morálisan hogy is néz ki. Lehetséges, hogy ez morálisan aggasztó. Főleg egy nagyon közeli helyzetben lehet az, ha mondjuk a feleségemmel vagy a szüleimmel szemben hirtelen előveszek egy másik *ént*. Tehát ezek szerint az az *én*, amit velük szemben használok, tehetik fel joggal a kérdést mindazok, akik közel állnak hozzám, az az *én* egy ugyanolyan ruha, persona, mint a többi? Nos, ez lehet. Nem tudom, de ez az egész *én*-probléma az időből van gyúrva. Az idő általam megtapasztalt és általam megélt természetével van összefüggésben. Úgy is mondhatnám, hogy az idő, amit én megélek, ilyen arcát mutatja. Ezek a valahonnan lebontott és külön időket megélt *énekek* nem nagyon kommunikálnak egymással. Miközben azt tudom, hogy azokból az élményekből – és ez most megint nagyon más, mint azok az események, amikben részt veszek –, ami ezekből lepárolódik, vagy valami zamat, vagy egy utóíz, ami az egészből megmarad, azokat viszont, valamennyit ez az egy közös belső *én* – mondjuk a palota, a kancellária – dolgozza fel. A kancelláriába befut valami, ott iktatják, láttamozzák, lepecsételik és irattárba kerül. Az ott megvan.

Nagyon érdekes, ha valamilyen helyzet vagy egy külső helyszín leírásához elő akarok venni egy emléket, amire támaszkodva majd pontosan tudom megírni azt, akkor azt a kancellária levéltárából előveszik. És akkor az az emlék lehet ebből, abból, amabból az *énből*. Amikor gondolkodom valamin, akkor nem kell elküldenem a levéltárost, hogy böngéssze végig a katalógust, hanem rögtön ott is van a kellő iratcsomóval a hóna alatt. Ez egy nagyon gyors kezű levéltáros. Ez egy kicsit olyanná teszi a dolgot, mintha sokkal több időt élnék meg egyszerre.

Van egy olyan is, hogy biológiai idő. Ezzel is elég furcsán állok.

Iszonyatosan korán érő voltam. Ötödikes koromban rémülten vettem észre egy tornaórán az öltözőben, hogy a többiek rajtam röhögnek. Nem értettem a dolgot. Aztán megláttam a multság tárgyát. A nyári szünetben valahogy kiszőrösödött a hónom alja. Ezt egészen addig nem vettem észre. Persze pánikszerűen kitéptem az egészet.

Marha nagy szakállal mentem be a gimnázium első osztályába. A leendő osztálytársaim odajöttek, és mint tanár urat üdvözöltek. Én zavartan leültem egy padba, mondván nekik, hogy én is csak egy tanuló vagyok. Az persze egy ideig nagyon jó volt, hogy már hatodikos-hetedikes koromban igen fejlett voltam és csajoztam. Fényévekkel jártam az osztálytársaim előtt. Ez olvasottságban is jelentkezett. Iszonyatos mennyiségű könyvet és tudást habzsoltam be. Ez a várat-

lan előny a többiekkel szemben talán nagyképűvé is tett. Járt a szám, hivatkoztam, több nyelven idéztem.

Természetesen idővel valószínűleg elsimul a dolog. Mármint, hogy mikor érem utol a biológiai fizimiskámmal a saját koromat. Én most biztosan nem harminchétnak nézek ki, hanem jóval többnek. Tehát az a begyorsulás, ami a biológiai vagy a pszichikai órámban van, az lehet az oka, ami miatt többféle időket megélve gyorsabban öregszem. A testem fölött az idő tizenegy éves korom óta baromi gyorsan múlik. Ez nyilván egy kamasz gyereket alaposan megzavar. Biztos, hogy ez a jellemfejlődésemben, a pszichológiai fejlődésemben egy csomó anomáliát okozott, ami nem valószínű, hogy egy ideális személyiség térképén rajta lenne. Miközben persze nem tudjuk, hogy milyen az ideális személyiség-térkép, de hát tételezzük föl, hogy van egy ilyen sztenderd. Azt tudjuk, hogy a normalitás az abnormalitás egyik speciális esete.

Úgyhogy az idővel én ilyenfajta bajokkal vagyok.

Az is egy nagyon érdekes dolog, hogy amikor előadást tartok, teszem azt a hellenisztikus irodalomról, és mondom-mondom, majd amikor befejezem, akkor veszem észre, hogy közben én teljesen máson gondolkodtam. Teljesen máshol voltam, ott sem voltam, miközben az órát leadtam. Ez elég ijesztő, mert nagyon nagyok a távolságok, nagyon nehéz ezt józan ésszel belátni. Az én józan eszem ezt nagyon nehezen fogadja el, hogy ez így jó volna. A normalitásom állandóan fenyegető mutatóujjal áll, és azt mondja, hogy ez nem annyira jó. A morális kérdést nyilván ennek a további következményei vetik föl.

Mivel számomra csak a ráérő idő van, és az összes többi az tanult, meg ilyen-olyan okból gyakorolt personáim szerint széthasadt külső idők, ezért nem biztos, hogy ezeket az *én*jeimet kellő odaadással szolgálom. E téren van egyfajta szemrehányásom magammal szemben, nem jó a lelkiismeretem.

Azt hadd mondjam el, hogy amikor a palotáról van szó, nem az írásról van szó. Azért nem, mert ott nem írok, és nem az íráson gondolkodom, hanem egy olyan világban vagyok, ahonnan egyébként írni is tudok. A ráérő időn belül van az írásnak az ideje. Ahhoz nincs egy külön *énem*, aki ír. Ez csak legfőlegbb akkor van, ha valaki bejön a szobába, amikor megmondtam, hogy ne jöjjenek be. Akkor meg röhögök magamon, mert meglátom azt a *hagyjatok békén, hagyjatok gondolkodni* típusú pofát, aki ír. Az meg olyan kínos, mert hallatlanul ciki a *művész urat nem szabad zavarni* szerep, meg ez az egész szórakozott művészszerp, nagyon utálom. A dolognak ez az oldala meg a művészszerp az, amitől végképp hányok (sic!). Szerencsére erre aztán nincs is *énem*. Sőt, azt gondolom, hogy én leszek az utolsó, akit az utcán írónak néznek, sosem lesz nagy kalapom, sálam, és a tekintetem sem különösebben réveteg. Ezek nem, és a karóra sem.

Az írás ideje a ráérő időn belül van, de annak meg van egy nagyon érdekes időbeni játéka. Ezt azóta veszem észre magamon, amióta csak írok. Ahhoz, hogy abba az állapotba kerüljek, hogy valamit meg tudjak írni, az kell, hogy minden nap írjak. Van az időnek egy nagyon furcsa természete, amivel nagyon nem tudok megbirkózni – és ha az eddigiek nem mutatták volna eléggé, hogy ezek az idők egyáltalán nincsenek az én kezemben, akkor ez végképp mutatja –, ha kihagyok, ha egy nap nem írok, akkor másnap már nem tudok írni. Nem tudom,

hogy ez lendület-e vagy mi, de én ezt inkább járatoknak gondolom, amik állandóan tömődnek. Olyanok, mint a csatorna ősszel. Állandóan megy a levél bele, és ha nem pucolod, eldugul. Ha kihagyok egy hetet, akkor dupla annyi időt kell úgy töltenem írással, hogy nem tudok leírni egy mondatot se. Tehát ott kell ülni órákig a gép fölött. Naponta három-négy órát, miközben egy jó mondatot sem tudok leírni. És azt is le kell írni, miközben tudom, hogy ki fogom húzni, mert rossz. Ha kihagyok egy egységnyi időt, kétannyit vagyok büntetésben. Ez egy nagyon bosszantó, és kimondottan igazságtalan dolog. Ezért vagyok rákényszerítve arra, hogy mindennap valamit körmöljek. Ez nem egy szerep vagy egy modor, hanem a kényszer szüli. Majdnem minden író megtalálja magának azt a jelmondatot, hogy nulla dies sine linea – egy nap se teljen el munka nélkül. Ez nem hiszti vagy mánia, ez így működik. De ez szerintem nem én vagyok, hanem ez megint az időnek, az idők közötti átjárásnak valamilyen természete. Ezért mondom, hogy abban a bizonyos palotában, ahol végül is mindig vagyok, van ott valahol egy dolgozószoba, ahová hosszú, kanyargós alagutakon kell mászni, oda mindig el kell menni, és ha nem megyek el egy nap, akkor messzebb kerül. Másnap kétszer annyit kell menni. Ez valami mobil palota, amiben van egy ilyen elég szemetül kitalált átjáró, amin menni kell. Ezek a tapasztalatok mondatják velem, hogy valami elképesztő módon nincsen saját kézben tartott időm.

A palotának van egy saját akarata, ami féltékenyen működik. Ha te is közeledsz hozzám, én is közeledek hozzád. Ha nem jössz, nincs puszi. Egy feminin palota talán. Ami az ijesztő, hogy ezek a dolgok nincsenek a birtokomban. Nem irányíthatom, csak úgy bele vagyok vetve, és közben próbálok kitanulni, megismerni és vele élni, meg magamokkal élni. Minél többet reflektálok ezeket a tapasztalataimat, annál kevésbé lesznek az enyéim. Egy naivabb idő-tapasztalattal biztos sokkal egyszerűbben megvolnék.

– *Egy öntörvényű valóságnak kell megfelelned, ami úgy működik, hogy amit nem látogatsz meg, az olyanná válhat, mint amit életedben nem láttál, nem ismertél.*

– Erre az *életemben nem jártál* típusú szobára mondok egy példát. Az idei nyár elég rossz volt, mert lakásfelújításra adtam a fejem, és az ezzel járó ügyes-bajos dolgok hegyén kellett átrágnom magamat. Nem volt időm arra, hogy leüljek írni. Nem volt meg a rítus. Aztán eljött az idő, már nem lehetett halogatni, és le kellett adni egy csomó írást, amit megígértem. Miközben húznám-halogatnám, mert nagyon nem megy. Ilyenkor van az, hogy megnézek dolgokat, amit mondjuk tavasszal vagy a nyár elején kezdtem el írni. És akkor szembesülök azzal, hogy egyszerűen képtelen vagyok írni, gondolkodni azon a színvonalon. A nyáron született két szövegem katasztrófálisan gyenge lett. De ha meggebedek, akkor sem tudtam volna jobbat írni. Ilyenkor aztán elég nehezen elviselhető vagyok, mert állandóan az a hisztim, hogy nekem minden nap tessék ideadni az én délelőtti-met. Különben rosszkedvű és depressziós leszek.

– *Beszélnél az előbb említett és elmaradt rítusról?*

– Az az életrend, amiben jól érzem magam, az tényleg olyan, mint egy szakrális közösség életrendje, ahol mindennek megvan a maga ideje. Én nagyon jól tudom magam érezni a mániákusan egy időpontra helyezett cselekvésekben és mozdulatsorokban. Ezek mindig segítenek visszatalálni az írószobába. Ha ezek

nincsenek meg, akkor végképp és teljesen el vagyok veszve. Tehát nemcsak az idő van, hanem van ennek egy helye is ráadásul. Azon a helyen, ahol vagyok, ott ki kell alakuljon valami rendszer. Budapesten ezzel nagyon rosszul állok. Nem mintha nem szeretnék vagy nem tudnék dolgozni ott, ahol vagyok. Dehogynem. Csak itt egy kicsit elveszett vagyok. Van egy vidéki ház, ahol nagyon szeretek lenni, és ahol nagyon jól is tudok dolgozni. Viszont az a baj, hogy egyre inkább csak ott tudok. Mert ott vannak meg azok a rítusok, hogy a kávézaccot ez alá a virág alá ütögetni, lemenni a lépcsőn, följönni a lépcsőn, idenézni, odanézni. Szóval valamit, ami kialakult, azt regulává tenni, és azt megtartani, az a legjobb nekem. Ez egy egyszemélyes szerzetesrend egy egészen kicsi valláshoz.

Valahogy az életkörülményeim ezekben szakítanak meg. Tudom, ezek rettenetesen háklis dolgok, és nagyon nehéz megbirkózni azzal, hogy látom, milyen kellemetlen és bosszantó dolgok egy embertől. De egyre határozottabban látszik, hogy ki kell lépnem a világból és örökre el kell magam jegyeznem a Renddel.

– Ezek szerint az a vidéki ház valamelyest része a palotának. És ha ott vannak rítusok és jelen van a szakralitás, akkor feltételezem, hogy zavar is, ha valaki oda bemegy. Azaz, nem mindenki szívesen látott vendég, és még az időpont is meghatározó tényező.

– Valóban, a ház egy részhalmaza a palotának. Nagyon fontos még az is, hogy egy szigeten van. Víz közepén áll. Éjszaka hallom a hajókat, ahogy mennek a folyón. A kavicságyon átjön a rezgés, és hallom a zakatolást és a vizet, meg ahogy az egész viselkedik. Az a baj, hogy ez nekem túlságosan is megfelel. Túlságosan is egybevág azzal a palotával. Még a hangja is.

Van egy állandó viaskodás bennem, ami vélhetőleg az életem végéig eltart, hogy ott kéne hagyni az összes világi ténykedést és visszavonulni erre a helyre, és csak ennek élni. Sokáig azt hittem, hogy ezt nem tudnám megcsinálni, mert nekem meg van egy nagyon erős jövő-menő városi énem. Általában a télből néhány hónapot nagyon szeretek, szerettem Pesten. Nagyon tudok két hónapot élvezni abból, hogy lehet barátokkal találkozni, kocsmába menni, ide-oda menni, mocomrogni. De ebből egy évben két hónap tökéletesen elég. Utána teljesen megcsömörlök tőle. Állandóan bosszantom a családomat azzal, hogy két hónap után kitör rajtam a pánik, hogy mi a jóistent keresek én itt, megőrülök, és el akarok menni. És ez nem a természetről szól, vagy a jó levegőről, nincs benne semmi romantikus hablaty, hanem a ráérő időmről. Csak azt is tudjuk, hogy a ráérő időben pénzt csinálni az egy lassú folyamat. Én most még annyi pénzt nem keresek abból, amit a ráérő időmben csinállok, hogy nyugodtan rá lehetne egy rakat gyereket meg egy családot helyezni. De lehet, hogy ez pont jól van így. Most egyelőre még az van, hogy nagyjából látom a veszélyeit és próbálok azokat elkerülni. A csapdába persze megannyiszor belesétálok. Mondjuk ellustálkodom az időt. Vagy azért, mert egyszerűen lusta vagyok, vagy azért, mert más dolgot kell csinálnom. Ismerem a magam dilijeit is. Ha van valamilyen dolgom az adott napon, például fel kell adni egy csekket a postán, el kell intézni valamilyen hivatalos ügyet a délután folyamán, akkor egész nap nem tudok semmit sem tenni az írás terén. Az a nap, úgy ahogy van, el van rontva.

– Tipikus esete ez annak, hogy légy van a levesben, és akkor már az egészet ki lehet öntené. Semmire sem jó.

– Nagyon kevés olyan napja adódik az embernek, amikor nincsenek ilyen „legyek”. Az ember nem is várhatja el a világtól, hogy teljesen légytelenítve legyen. Nyilván még a kolostorokban is van légy. Valahogy mégis azt érzem, hogy ez nem árt. A légy. Valamit életben tart, valamit csinál. Valahogy kell a légy is.

– *Milyen szakrális élményeid vannak arról, amikor lemész a palotába?*

– Ezt nem tudom semelyik teológia felől leírni, hogy ezek milyen élmények. De ha így vesszük, akkor nagyon-nagyon sok szakrális élményem van. A ráérő időben szinte csak szellemlényekkel társalog az ember. Koboldokkal, manókkal, holtakkal. Én elég sokat beszélgetek ezekkel a lényekkel, kérdezgetek tőlük, és megkérem őket, hogy vigyenek el ide, oda. Viszont itt kezdődik az a dolog, hogy a nyelv már botorságokat mond. Ha ezekből a diskurzusokból egy szöveget tudok előállítani, akkor az egy viszonylag értelmes nyelvi termék még, de magáról a szellemvilágról beszélni teljes képtelenség.

– *A kapott információkhoz fordítást is kell, hogy végezz? Gondolom az ő nyelvük – nevezzük tündérnyelvnek – nem ültethető át közvetlenül embernyelvre.*

– Nem tudom, hogy ez mennyire fordítás. Nagyon sokszor van, hogy különféle idegen nyelveken, nem létezőkön álmodom. Annyiban azonban fordítás, hogy az a nyelv, amit hallasz félálomban, amit nem tudsz értelmesen lefordítani, amikor kijöttél, akkor ott még valóban azon a nyelven beszéltél. És ezt a beszédet valóban le kell fordítani. De a legnagyobb része lefordíthatatlan. Mert ugyan van mire lefordítani, de ha megteszed, rögtön látod, hogy badarság lett belőle. És ezt nagyon sok olyan, egyébként nagyszerű szellemi terméknel vagy nagyszerű embernél látjuk, ami vagy aki a szellemvilágról beszél, vagy arról próbál hírt hozni, de mégis egy szárnalmas nyelvi termékkel találjuk szembe magunkat. Azt is jól tudjuk, hogy ennek mekkora a könyvpiaci százaléka. Nem gondolom, hogy azt a beszéd- és élményfolyamot, amit az ember a palotában él meg, azt egy az egyben le lehetne fordítani.

Erről jut eszembe Marcello, a szobafestő, aki nagyon periodikusan él. Általában két hónapot nagyon alkoholista és két hónapot pedig nagyon józanul tölt. Amikor nagyon alkoholista, akkor vagy egy villanyoszlop, vagy a kocsmában a kályha előtt áll, és magyaráz a villanyoszlopnak vagy a kályhának. Egyszer megkérdeztem tőle, hogy néz ki a manó, akivel beszél? Nagyon szépen és plasztikusan leírta, hogy ő éppen melyik manóval beszélget. Megkérdeztem, hogy amikor nem iszik, akkor hogy van a manókkal? Azt mondta, hogy akkor nem elég bátor, hogy beszéljen velük.

Amióta én a magam számára megnyugtató igazolását láttam annak, hogy ez a bizonyos belső palota, ez egy valóságos palota – tehát nem úgy fantázia, ahogy a tanító néni rászól a gyerekre, hogy ne fantáziálj –, onnantól kezdve nagyon sok furcsa dolog történt velem. Egyet mondok el.

Történt egyszer, hogy az egyik barátom nagyon megbetegedett. Nézték az orvosok kívül-belül, de nem találtak semmilyen okát a betegségének. A palotából olyan információt kaptam, ami lefordítva körülbelül így szól, hogy valakik bajt hoztak rá. Természetesen ez sem értelmes, de az elmesélhető része az viszont értelmes. Elkezdtem gondolkodni a barátomon, és az történt, hogy mindenféle állatok – ő egy erdő közelében lakik – előjöttek az erdőből, és ezt a betegséget

lenyalogatták róla és elvitték. Nem is gondoltam, hogy én erről a barátommal beszélni fogok. Mert úgysem tudtam volna elmondani neki értelmesen. Két hét múlva mesélte nekem, hogy azon a bizonyos napon, képzeljem el, hogy iszonyatos mennyiségű állattal megtelt a szobája. Borzok, menyétek szaladgáltak a háztetőn meg kinn a kertben. Akkor azt gondoltam, hogy te jó ég! Tudtam, hogy ez van, mert én csináltam, de hogy ilyen szépen történetben is megjelenjen ez, hát nagyon meglepő volt. Illetve nem volt meglepő. Dehogyan volt meglepő. Én tudtam, hogy működik, mert a palota is működik. Én láttam, hogy ott vannak az állatok. Na, ez az, ami lila! Ez az a szint, ami engem nem foglalkoztat, erről beszélni. Nagyon sok olyan tapasztalatom van, hogy ami belül megtörténik, ami a palotában megtörténik, annak hatása van a kézzelfogható világomra, a környezetemre. Csak hát ez nem epika, és nem kultúra, és nem irodalom és nem struktúra. Elmaradhatatlan, de nem az.

Megpróbálom ezt az egészet összegyűrní azzal a nagyon szép humanista és racionalista neveltetésemmel, és azzal, amit én klasszika-filológusként az olvasmányaimból kaptam. Minél inkább gazdagodnak ezek a tapasztalataim, annál inkább árnyalódik az a kép, amit korábban kialakítottam. Egészen más színben látok olyan dolgokat, amiket korábban nem tudtam megmagyarázni. Ezeket ugyan most sem tudom megmagyarázni, de legalább egy tapasztalati síkon azt tudom mondani, hogy van esély arra, hogy valamikor majd meg is tudjam magyarázni, vagy legalábbis egyre közelebb kerüljek a melegéhez. Miközben nem gondolom, hogy a ráérő időben való jövés-menésemről sokkal többet kéne elmondanom, vagy sokkal többet kényszerülnék elmondani, mint ami az írásimban megjelenik. Tehát az a fajta tapasztalat, hogy amikor én jó könyvet olvastam bármikor is életemben, akkor az az élmény, amit egy ilyen könyv adott, és ezt az egész élménygombolyagra is értem, ahogy bevisz abba a világba, ahogy azt a világot működteti, ahogy azt a világot beléd átteszi, ahogy te aztán a világgal tovább tudsz gazdálkodni, ahogy a palotádát egy újabb szobával egy-egy ilyen dolog gazdagítja, hogyha ilyen szobákat le tudok gyártani a magam szövegeivel, akkor ez a dolognak az egyik jó oldala. Én csak azoknak a könyveknek vagyok hálás, azokat tudom esztétikai szempontból érvényesnek elfogadni, már ha az esztétikumnak a szó hagyományos értelmében ehhez egy szikrányi köze van, amelyek ezt a munkát elvégezték rajtam. Persze ez egy hallatlanul redukált esztétika. De amikor igazából dolgozom, nem amikor egyetemi ember vagyok, akkor bizony én erre utazom, szobaépítésre. Tudom, hogy csupán azzal, hogy azt mondom, ilyet akarok létrehozni, azzal nem lehet ilyet megcsinálni, de azt gondolom, hogyha abból az *én*-tapasztalatból dolgozom, amim van, és működtetem magamat, hagyom, hogy ilyen szétszalazott legyen, amennyire tényleg szétszalazott, és nem akarok valami egységet ráerőltetni, és így írok meg valamit, akkor az némelykor jó lesz. Némelykor meg nem lesz jó, mert az az ezer más dolog, amit az embernek írás közben működtetnie kell, tehát az az egész referencialátozat, ami csak a racionális énjéből következhet, olykor egyszerűen nem működik.

– *Miből és hogyan áll össze az a szöveg, amire azt mondd, hogy némelykor jó?*

– Van egy nagyon gyönyörű része a félig ráérő időben, félig a víz fölött történő munkának. Ott lehet igazán szólni a szálakat. Ott lehet összegyűrní ezeket a fény-

re nem hozható, árnyékvilágbeli tapasztalatokat, a fényből hozott olvasmányokkal, tapasztalatokkal, történetekkel és a nyelvvel, ami kétségkívül a fény szülötte. Hol innen jön egy szál, hol onnan. Ezt a sok szálát egyben tartani, egybe terelni, ez az, ami aztán nagyon nagy élvezet. Sokszor kimondottan sportélvezetet érzek akkor, amikor egy mondatot úgy tudok megírni – miközben igen nehezen tudnám elmondani, hogy milyen a számomra ideális mondat –, hogy az megfelel az ideális mondatokról szóló elvárásaimnak. Ezekben van egy adag manóbeszéd, amit az ember leginkább akkor tud földi nyelven megcsinálni, ha metaforát alkot, vagy egy nagyon erős képet hoz be. Van benne egy adag világi szöveg, amikor egy fél Platón-idézetet még megtekeri és céloz három helyre, és valami olyan mondat szerkezetet hoz létre, ami sok különös réteget tartalmaz. Tehát az ideális mondatban nekem van egy basszus – egy sorround megabassz – valahol legalul, és van rajta rengeteg magas hang. Minden olvasónak furcsa tapasztalat, hogy mi a mágiája a kezdőmondatoknak. Hogy miért van az, hogy olyan hihetetlenül erős a világirodalom kezdőmondat-kultúrában. Sok ilyen első mondatot ismerünk, meg persze rengeteg nem első mondatot, de mindenképpen olyan mondatokat, amelyek újra megragadják az egész tárgyat, és valamilyen más szintre emelik, továbblendítik, modulálják az egészet. Ez az, amikor az ember tényleg érzi, hogy ez egy hatalmas sport, egy nagyon nagy műfaj: jó mondatokat írni és azokat összeszöni.

Amikor az ember egy versen vagy egy zenén a szépség miatt sír, akkor nyilván egy olyan sokrétegzettségű üzenetet kap, ami csak egy vékonyka tudatos réteget érint, és sokkal inkább az öntudatlan rétegeit rendíti meg, és összekeveredik a fény a sötéttel.

– *A sírás talán a tökéletes fordítást jelenti. Azt a fordítást, amit az olvasó manója végez az éppen befogadott szöveggel.*

– Igen, mert megkapta azt a szobát. A régiek ezt szép szóval katarzisznak nevezték. Tehát, amikor a személyiséged átépül egy tapasztalat okán. Az ember egy ilyen átépülést tényleg úgy él meg, mintha valami kicserélődött volna benne.

– *Írás közben történnek veled katarziszok?*

– Ezt nem tudom. Az is egy tapasztalat, hogy megírod egy napon, leomlik reggelre. Sokunkkal történik meg, hogy megcsináltad, baromi jó és elégedett vagy, majd másnap elolvasod és látod, hogy katasztrófa, mehet a szemébe az egész. Ez az, amikor ennek az egész dolognak a csalóka oldala kiderül. Kiderül, hogy az ember milyen száználmas törpe. Ilyenkor hajlamos az ember ezeket a manókat tréfas kedvű lényeknek látni, mint ahogy azok is. Olyan szinten tud az ember eltévedni, olyan hihetetlen mértékben tudja elveszteni a józan eszét, hogy az egészen kétségbeejtő. Na most, újra meg újra azzal kell bajlódni, hogy már eleve úgy írok le valamit, hogy ez nagyon tetszik, de a fene egye meg, holnap biztos nem fog tetszeni. Az nagyon jó, amikor reggel elolvasom és látom, hogy jó, és lehet folytatni tovább. Ezek nagyon ritka periódusok. Szerencsés csillagállásoknál jöttek, amikor nem volt hivatalos ügy, nem jött rám a végrehajtó, nem kaptam kerékbilincset, nem kellett intézkedni, nem kellett tanítani. Ha összejön egy ilyen hónap egybe, és még felhős idő sem volt, mert majd erről is beszélek, akkor van az, hogy létre tud jönni egy folyamat, ahol a veszteség egyre kisebb, és tényleg megáll a lábán

az, amit az előző nap megcsináltál. Ez olyan, mint egy folyamatos orgazmus. És olyan módon is emlékszem vissza ezekre a ritka pillanatokra, hogy ez egy különleges gyönyörszakasz. Nem tudom, hogy milyen zseninek vagy áldott lénynek kell lenni ahhoz, hogy az ember ilyet folyamatosan érezzen. Bár vannak olyan emberek, akik folyamatosan így érzik magukat, és nem csinálnak jót.

– *Ez utóbbit inkább eufóriának nevezhetnénk?*

– Michel Tournier a *Rémkirályban* elemzi az eufória fogalmát a Szent Kristóf-legendán keresztül. Az eufória az, ahogy a szó is mondja, amikor könnyen hordozod magad. Amikor nem érzed a saját súlyodat, mikor a föld terhét nem érzed. Nekem is vannak ilyen élményeim, amikor egyes napokon, egy-egy rövid szakaszában az életnek, elképesztően jól éreztem magam. Ilyenkor az egész testemet különleges gyönyörérzet járja át. Minden valami elképesztő ragyogásban van, miközben lehet, hogy pocsék az idő. Nem függ össze semmi látható időjárás jelenséggel. Eseménnyel sem, meg droggal sem, meg egyáltalán semmivel. Csak valami van. Ezt a fajta eufóriát semmire sem lehet használni. Nekem legalábbis soha nem volt írás közbeni eufóriám. Nekem az eufória ellentéte a kakofónia. Vagy a barüfónia, ami azt jelenti, hogy nehezen vivés, nehezen hurcolás.

Ez megint egy furcsa dolog, mert ahhoz képest, hogy milyen nevetségesen piszlicsáré ügy, nagyon sokat foglalkozom azzal, hogy én csak derült időben vagyok az éneim teljes birtokában. Ha felhős az ég, akkor gyakorlatilag a képességeim fele elillan. Nem tudok gondolkodni, a tagjaimat alig tudom megmozdítani, és írni, na az aztán végképp nem megy. Semmi nem működik olyankor bennem. Ha nem tűnne történelmileg elavultnak a Nap-isten kultuszának a felvetése, akkor biztos, hogy kezdeményezném. Én biztos, hogy Hélios-hívó vagyok ebből a szempontból, és a felhőknek esküdtt ellensége. Ez persze nevetségesen hangzik, számomra is nevetséges, viszont sokkal elevenebb bármilyen környezeti tapasztalásnál. Sajnos ezzel nem tudok mit kezdeni, egyszerűen így van.

– *Gyanúsán összefügg ez a víz alatti világgal, a palotával és a ráérő idődben való folyamatos létezéseddel. Ugyanis ezekben sehol sincs határ. Így már érthető, hogy miért vezet teljes összeomláshoz, ha felhős az ég. A fejed fölött egyszer csak véget ér a világ.*

– Ha most jungiánusan akarnánk leírni ezt a dolgot, akkor eljutunk Atlantisz legendájához, ami az emberiségben mindenütt él, és mindenütt megvan ennek az elgondolása, és hogy valahol megvan ez a palota, ráadásul elsüllyedt, és a mai napig is ott van. Ha keresném azt, hogy mi az, amivel én szembesülök az egész fantáziámmal, és hogyha ebben a közöset akarom fellelni, akkor azt tudom mondani, hogy ez egy Atlantisz-kép. Ez egy olyan archetípus, amibe én nagyon beletenyereztem. Ez az első tapasztalatom a világról: Atlantisz. Ez az első dolog, amire emlékszem gyerekkoromban. És még egy dolog van, amire nagyon emlékszem, ami ugyanebben az időben keletkezett. Nem álom, mert tudom, hogy nem az ágyban voltam. Ez még akkor történt, amikor a Tabánban laktunk a templom mellett. Akkor még nem voltam kétéves, mert kétéves koromban költöztünk el. Azt „álmodtam”, hogy ellepik az ördögök a szobát. Nagyon rondák az ördögök, vörösés színűek. Hegyes, tüskés végződésű denevérszárnyaik vannak. Tehát, amit a kereszténység ördöggépként alkotott, azokból is a legrondábbakat láttam. Ezek el akarnak kapni – és itt van az első élményem a repülésről. Felrepültem,

de a plafonnál nem tudtam magasabbra repülni. Fölszorultam a plafonhoz, és ott repdestem. Ezek, bár szárnyuk volt, és ez így elég furcsa, de nem tudtak repülni, csak ugráltak és kapkodtak felém a karmaikkal. De nem tudtak lehúzni. Aztán valahogy elmentek, és én átszaladtam anyámék ágyába.

Ez a két dolog volt, a palota és az ördögös epizód, a két alapélményem. Repülős álmaim azóta is voltak. Egy időben elég gyakran, ám az utóbbi években nem. Eléggé hiányolom is, mert azok voltak a legjobb álmok.

– Ha jól figyeltem, akkor te mindig egyedül vagy a víz alatti palotádban. Sőt, a vidéki házában is, ahova mindig húz a szíved. Hogy vagy az egyedülléttel?

– Én nagyon rosszul bírom a magányt. Nekem az ideális helyzet az, ha én dél előtt békén vagyok hagyva – ebbe általában baromira ki is fáradok –, és délután meg lehetek a családommal vagy a barátaimmal. Ha egész nap egyedül kell lennem, abba én nagyon hamar megbolondulok. Huzamosan csak a ráérő időben lenni, az abszolút nem megy. Ezek alapján az ideális életmód nekem a következő: délelőtt írni, aztán egy jót ebédelni, utána kimenni a Duna-partra, heverészni a napon, barátokkal társalogni, horgászni, kirándulni, és aztán nagyon sok pénzt valahonnan fölvenni, és tudni, hogy az is van. Ezt ugye előállítani roppantul nehéz. Hogy nem vagyok szétűzve, agyonhajszolva, azt az oktatásnak köszönhetem. Ebből tartjuk fent magunkat. Ma Magyarországon az ember írásból sok pénzt, kimondottan szerencsés helyzeteket leszámítva, nem keres. A fix jövedelemen kívüli összegek elég nyugtalanító tényezők. Csak úgy megy, hogy ráérő időm legyen, ha beosztok. Az időimet osztályoznom kell, és a szerepeimet meg kell tartanom.